

Dokumentarni film primjeren djeci mlađe školske dobi

Lovrić, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

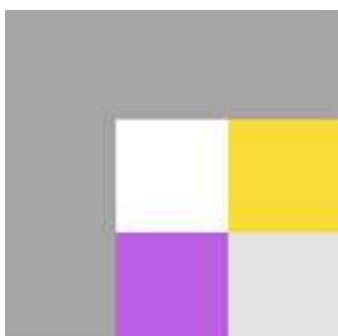
2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Education / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:141:047677>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-02**

Repository / Repozitorij:

[FOOZOS Repository - Repository of the Faculty of Education](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni Učiteljski studij

Maja Lovrić

DOKUMENTARNI FILM PRIMJEREN DJECI MLAĐE ŠKOLSKE DOBI

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 2022.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni Učiteljski studij

DOKUMENTARNI FILM PRIMJEREN DJECI MLAĐE ŠKOLSKE DOBI
DIPLOMSKI RAD

Predmet : Metodika hrvatskoga jezika

Mentorica : doc. dr. sc. Valentina Majdenić

Studentica : Maja Lovrić

Matični broj :

Modul : A

Osijek, rujan 2022.

„Education is the passport to the future, for tomorrow belongs to those who prepare for it today.” - Malcom X.

*Hvala dragoj mentorici na svojoj pomoći i strpljenju, mojim prijateljima na najljepšim uspomenama, a najviše hvala mojim roditeljima na svojoj ljubavi i podršci koju su mi pružili.
Bez svih njih, nikad ne bih uspjela.*

SAŽETAK:

Mediji sve više i više imaju utjecaj, ne samo na odrasloga čovjeka već i na dijete. S obzirom na razvoj tehnologije razvijaju se i mediji. A samim time osuvremenjuje se i nastava. Napredak tehnologije omogućava i lakšu uporabu svevremenih medija, a tu posebice izdvajamo film. Malu ulogu u medijskom obrazovanju ima i dokumentarni film. Osim što se obradom i analizom dokumentarnog filma potiče razumijevanje ogledanog, promišljanje, izdvajanje i isticanje bitnih činjenica, uvođenjem dokumentarnoga filma u nastavu nastoji se razviti i pozitivan stav djeteta prema ovome žanru. Dokumentarni film prikazuje stvarne događaje i činjenice pa se može upotrijebiti i kao kvalitetni nastavni materijal. Stoga učitelj mora biti izrazito pažljiv prilikom odabira dokumentarnoga filma. Kvalitetan izbor filma i kreativan način uporabe istoga kod djecu se preobraziti aktivne i kritičke gledatelje.

Ključne riječi: dokumentarni film, film, mediji, medijska kultura

SUMMARY:

The media has more and more influence, not only for adults but also on children. With the development of technology, the media is also developing. Therefore, teaching is also developing. Advances in technology also make it easier to use all-time media, especially film. Documentary film also plays a small role in education, media education specifically. In addition to the fact that the processing and analysis of a documentary film encourages understanding of what is shown, reflection, highlighting important facts, the introduction of a documentary film into classes also tries to develop a positive attitude of the child towards this genre. The documentary shows real events and facts, so it can also be used as a quality teaching material. Therefore, the teacher must be extremely careful when choosing a documentary film. A high-quality selection of films and a creative way of using them for children transforms them into active and critical viewers.

Key words: documentary, movie, media, media culture

Sadržaj:

1. UVOD	1
2. KURIKULUM NASTAVNOGA PREDMETA HRVATSKI JEZIK.....	2
2.1. Opis nastavnog predmeta Hrvatski jezik.....	3
2.2. Struktura područja predmetnoga kurikuluma	5
3. NASTAVNI PLAN I PROGRAM	7
3.1 Hrvatski jezik	7
3.2. Medijska kultura.....	8
4. NASTAVA MEDIJSKE KULTURE.....	11
4.1 Svrha nastave filma	11
4.2 Cilj nastave filma.....	12
4.3 Zadaće nastave filma	12
4.4. Nastavni oblici.....	12
4.5 Nastavne metode	14
4.6 Načela nastave filma	15
4.7 Metodički pristupi i metodički sustavi u nastavi filma.....	16
4.8 Struktura sata obrade filma.....	17
5. FILM – ODREĐENJE POJMA	19
5.1. Povijest filma.....	19
5.2. Filmske vrste i rodovi.....	20
6. DOKUMENTARNI FILM.....	21
6.1. Obilježja dokumentarnoga filma	21
6.2. Žanrovi dokumentarnoga filma	22
6.3. Redateljski pristupi dokumentarnome filmu	23
6.5. Dokumentarni film kao nastavno sredstvo	24
7. DIJETE I FILM.....	25
8. ANALIZA DOKUMENTARNIH FILMOVA.....	27
8.1. Vuk	27
8.2. Odlučujuća utakmica.....	30
9. ZAKLJUČAK	33
9. PRILOZI.....	34
10. LITERATURA.....	35

1. UVOD

Svjedoci smo sve većem i većem razvoju suvremene digitalne tehnologije i medija. Samim time osuvremenjuje se i nastava. Učiteljima je omogućena uporaba suvremenih nastavnih sredstava kao što projektor, televizor, računalo, prijenosno računalo, pametna ploča. Primjena suvremene tehnologije omogućuje dinamičniju, zanimljiviju nastavu, ali i lakšu obradu nastavnih sadržaja. Nedostatkom tehnologije obrada nekih nastavnih sadržaja bila je zakinuta i otežana pa su takvi nastavni sadržaji bili slabo zastupljeni u nastavi. To se uglavnom odnosi na film koji je u potpunosti bio zanemaren u odgojno – obrazovnom procesu. S pojmom filma u nastavi, učenici se susreću u prvome razredu osnovne škole, a obrada filma u pripada području medijske kulture. Nažalost, medijska kultura je slabo zastupljena u nastavi Hrvatskoga jezika. Budući da se u ovome diplomskome radu piše o dokumentarnome filmu, valja naglasiti da se s pojmom i obradom dokumentarnoga filma djeca susreću tek u četvrtome razredu osnovne škole. Ali, kreativni i suvremeni učitelji filmove, koji su naravno prilagođeni djeci i njihovom uzrastu, koriste film i kao sredstvo prenošenja znanja iz drugih predmeta razredne nastave.

To i ne čudi, budući da je film sveprisutan u našoj svakodnevnici. Osim što je postao jedan pretećih medija te sredstva prenošenja informacija, dio je zabave i razonode većini ljudi. Činjenica je da tehnologija napreduje, da se društvo razvija pa je samim time logično da se razvijaju i mediji kao sredstvo prenošenja informacija.

Primarni cilj ovog rada je prikazati stanje zastupljenosti filma i medijske kulture u razrednoj nastavi, ali i primjena te funkcionalnost filma u drugim područjima odgojno – obrazovnog procesa.

2. KURIKULUM NASTAVNOGA PREDMETA HRVATSKI JEZIK

„Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik jedinstven je dokument kojim su povezane sve razine odgojno-obrazovnoga procesa u kojima se uči i poučava hrvatski jezik: osnovnoškolski i srednjoškolski odgoj i obrazovanje, tj. gimnazijsko, strukovno i umjetničko obrazovanje. Svi dokumenti kurikuluma čine jedinstvenu cjelinu, stoga se i čitaju u kontekstu međusobne povezanosti i uvjetovanosti.” (MZO, 2019. ; 5.)

U Kurikulumu je opisana svrha učenja i poučavanja predmeta, navedene su neke smjernice i načela na kojima se temelje pristupi učenja. (MZO, 2019.)

Također su opisani odgojni i obrazovni ciljevi predmeta. Ciljevi se odnose na ono što se od učenika očekuje nakon slušanja predmeta Hrvatski jezik. (MZO, 2019.)

„Tri međusobno povezana predmetna područja u organizaciji kurikuluma predmeta Hrvatski jezik čine strukturu koja izravno određuje dio kurikuluma predmeta u kojem se iskazuju odgojno-obrazovni ishodi. ” (MZO, 2019.;5.)

Kurikulum predmeta Hrvatski jezik, također je i povezan s ostalim predmetima i odgojno-obrazovnim područjima. A osim toga, dio Kurikuluma je posvećen opisivanju načinima organizacije odgojno-obrazovnoga procesa te načinima vrednovanja. (MZO, 2019.)

U Kurikulumu je također navedeno da je učenicima omogućen razvoj komunikacijskih i jezičnih kompetencija, bogaćenje vokabulara, usvajanje jezičnih normi, upoznavanje s književnošću kao s vrstom umjetnosti te razvijanje svijesti o vlastitom nacionalnosti. (MZO, 2019.)

2.1. Opis nastavnog predmeta Hrvatski jezik

Prije svega, da bi smo mogli razaznati svrhu i bit predmeta Hrvatski jezik prvo moramo se upoznati s hrvatskim jezikom kao službenim jezikom u Republici Hrvatskoj. Na hrvatskome jezikom razgovaramo, hrvatskim jezikom se pisano izražavamo, nastava iz svih predmeta održava se na hrvatskome jeziku. Hrvatski jezik je naš materinski jezik i kao takvog ga se u školama uči. Poznavanje hrvatskog standardnog jezika temelj je za učenje ostalih predmeta pa se kao predmet uči na svim odgojno-obrazovnim razinama. (MZO, 2019.)

„Učeći hrvatski jezik, učenici ovladavaju komunikacijskom jezičnom kompetencijom povezujući organski idiom i hrvatski standardni jezik te stječu osnove čitalačke, medijske, informacijske i međukulturne pismenosti, što je preduvjet osobnomu razvoju, uspješnom školovanju, cjeloživotnom učenju te kritičkomu odnosu prema nizu pojava u društvenome i poslovnom životu.” (MZO, 2019.; 6.)

Tako se može zaključiti da je svrha učenja predmeta Hrvatski jezik osposobljavanje učenika za točno sporazumijevanje i komunikaciju na hrvatskome standardnome jeziku, usvajanje znanja o jeziku kao sustavu, izražavanje misli, osjećaja i stavova na hrvatskome jeziku, poznavanje jezičnih normi i spoznavanje vlastitog narodnog i nacionalnog jezično – kulturnog identiteta. U nastavi Hrvatskoga jezika učenici primaju, obrađuju, vrednuju ali i stvaraju razne govorne i pisane tekstove. Budući da je jezik primarno sredstvo komunikacije, kako u nastavi, tako i u svakodnevnom životu, važno je razvijati jezične, govorne i pisane vještine od rane školske dobi. (MZO, 2019.)

Osim toga, učenici se upoznaju s dijalektima i stvaralački se izražavaju na mjesnim govorima. Njeguju i čuvaju mjesni govor svog okruženja, ali se i susreću s kulturološkim različitostima govora drugih mjesta i naroda. Upoznaju se s književnošću kao s vrstom umjetnosti. Uče o hrvatskoj, ali i svjetskoj književnosti. Grade svoj književno – umjetnički identitet, ali i obogaćuju znanje opće kulture. Razvijaju ljubav prema čitanju, a samim čitanjem obogaćuju svoj vokabular, ali i razvijaju kompetencije stvaralačkog izražavanja.

„Kurikulum uvažava kognitivne i jezične faze razvoja učenika te potiče cjelovito ostvarivanje njihovih potencijala pri čemu je ključan doživljaj radosti i uspjeha u učenju o hrvatskom jeziku, književnosti i kulturi.” (MZO, 2019.; 7.)

Kurikulum nastoji kod svakog učenika prepoznati potencijal i razviti taj potencijal do njegovog maksimuma. Zato su važna i načela na kojima se Kurikulum temelji.

„To su :

- načelo komunikacijske i estetske funkcionalnosti;
- načelo teksta;
- načelo cjelokupnosti komunikacijske jezične prakse;
- načelo standardnoga jezika i zavičajnosti;
- načelo razlikovanja i povezivanja jezičnih razina;
- načelo stvaralaštva u jeziku i putem jezika te opća načela postupnosti;
- primjerenosti, zanimljivosti i unutarpredmetne povezanosti i uravnoteženosti.“ (MZO, 2019.;7.)

„Tim se načelima u svim sastavnicama predmeta potiče razvoj integriteta, jezičnoga i kulturnog identiteta, osjećaj domoljublja, nacionalne pripadnosti i pripadnosti višekulturnoj i višejezičnoj zajednici europskih naroda.“ (MZO, 2019. ; 7.)

„ Kurikulum načelom didaktičkoga prijenosa poštuje spoznaje temeljnih znanosti predmeta, jezikoslovlja i znanosti o književnosti, kao i njima srodnih obrazovnih i komunikacijskih znanosti. Stavljajući učenika u svoje središte, potiče ga da stečene spoznaje primjenjuje u svakodnevnome životu i međudjelovanju s drugim pojedincima, zajednicom i kulturom u cijelosti.“ (MZO, 2019.; 7.)

„Odgojno – obrazovni ciljevi učenja i poučavanja nastave Hrvatskoga jezika navedeni u kurikulumu su :

- ovladava temeljnim jezičnim djelatnostima slušanja, govorenja, čitanja, pisanja te njihovim međudjelovanjem, jezičnim znanjem i znanjem o hrvatskome jeziku kao sustavu ;
- stvara pisane i govorne tekstove različitih sadržaja, struktura, namjena i stilova te razvija aktivan rječnik; stječe naviku i potrebu za čitanjem i pisanjem različitih neprekinutih, isprekidanih, mješovitih i višestrukih tekstova u osobne i javne svrhe ;
- čita i interpretira reprezentativne tekstove hrvatske i svjetske književnosti na temelju osobnoga čitateljskoga iskustva i znanja o književnosti te razvija kritičko mišljenje i literarni ukus ;

- otkriva različite načine čitanja razvijajući iskustva čitanja koja oblikuju i preoblikuju osobna iskustva te otvaraju nove perspektive, potiču razvoj literarnoga ukusa, mašte i refleksiju o svijetu, sebi i drugima ;
- pronalazi u različitim izvorima sadržaje i informacije o kojima kritički promišlja, procjenjuje njihovu pouzdanost i korisnost, prepoznaje kontekst i namjeru autora te funkcionalno primjenjuje višestruku pismenost, samostalno rješava probleme i donosi odluke ;
- razvija vlastiti jezično-kulturni identitet komunikacijom na jednom ili više djelatnih jezičnih idioma hrvatskoga jezika, poštuje različite jezične i kulturne zajednice i njihove vrijednosti, jača nacionalni identitet i pripadnost narodu i državi upoznavanjem i njegovanjem kulturno-povijesne baštine te izgrađuje vlastiti svjetonazor i njeguje moralne i estetske vrijednosti.” (MZO, 2019.; 8.)

2.2. Struktura područja predmetnoga kurikuluma

Hrvatski jezik kao predmet je organiziran u tri predmetna područja: hrvatski jezik i komunikacija, književnost i stvaralaštvo, kultura i mediji. Ta tri predmeta su temeljno polazište za stjecanje znanja i kompetencija iz ovog predmeta. (MZO, 2019.)

Područje hrvatski jezik i komunikacija se odnosi na učenje jezika i jezičnih normi. Učenik primjenjuje različite strategije učenje (govorne i pisane vježbe, vježbe čitanje i pisanja itd.) te upoznaje komunikacijski bonton. (MZO, 2019.)

Temelj predmetnog područja književnost i stvaralaštvo je čitanje te recepcija i interpretacija književnoga djela. Čitanjem književnog teksta kod učenika se razvija kompetencija stvaralačkog izražavanja, kritičko mišljenje, vokabular i slično. (MZO, 2019.)

„Predmetno područje kultura i mediji odnosi se na istraživanje veza između tekstova i njihovih oblika, između kultura življenja i društvenih odnosa, međuodnosa autora i publike te visoke umjetnosti i popularne kulture. U središtu je učenikova istraživanja i stvaranja tekst koji, sinkronijski i dijakronijski, predstavlja vrijednosti i predrasude, sukobe i razlike, uvjerenja, znanja i društveno okruženje te komunikacijska priroda kulture, koja je istodobno posrednik i posredovano, a mediji su primarni prijenosnici kulture.” (MZO, 2019.; 10)

„ Ovo područje obuhvaća :

- kritički odnos prema medijskim porukama, razumijevanje utjecaja medija i njihovih poruka na društvo i pojedinca; stvaranje medijskih poruka i njihovo odgovorno odašiljanje;
- razumijevanje kulture s gledišta svakodnevnoga života, s društvenoga gledišta, kulture u odnosu na popularnu kulturu i kulture u odnosu prema književnosti i ostalim umjetnostima te utjecaj kulture na oblikovanje vlastitoga kulturnog identiteta;
- poticanje svjesnosti o jedinstvenosti i vrijednosti različitih mišljenja, stavova i ideja, društava i kultura radi uspješne komunikacije te razumijevanja drugih i drukčijih.” (MZO, 2019.;11.)

Sva tri područja su međusobno povezana, nadovezuju se jedno za drugim i nadopunjuju. Ukomponirajući tako sva tri područja dobivamo jednu skladnu cjelinu u kojoj djeca razvijaju vještine čitanja, pisanja, slušanja i govorenja.

3. NASTAVNI PLAN I PROGRAM

3.1 Hrvatski jezik

Hrvatski jezik je najzastupljeniji predmet u osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju. Stoga je on i najopsežnije opisan u Nastavnom planu i programu. Usko je povezan s ostalim predmetima u školi jer se sva komunikacija odvija upravo na hrvatskom jeziku. Nastava Hrvatskog jezika obuhvaća četiri nastavna područja. To su jezik, književnost, jezično izražavanje i medijska kultura. (NPP, 2006.)

„Temeljni je cilj nastave hrvatskoga jezika osposobiti učenike za jezičnu komunikaciju koja im omogućuje ovladavanje sadržajima svih nastavnih predmeta i uključivanje u cjeloživotno učenje.” (NPP, 2006.;25.)

„Ostvarivanje svrhe i zadaća nastave hrvatskoga jezika uključuje ovladavanje standardnim jezikom, a pridonosi:

- razvoju jezično-komunikacijskih sposobnosti pri govornoj i pisanoj uporabi jezika u svim funkcionalnim stilovima;
- razvoju literalnih sposobnosti, čitateljskih interesa i kulture;
- stvaranju zanimanja i potrebe za sadržajima medijske kulture; osvješćivanju važnosti znanja hrvatskoga jezika;
- razvijanju poštovanja prema jeziku hrvatskoga naroda, njegovoj književnosti i kulturi.” (NPP, 2006.;25.)

Što se zadaća nastave hrvatskoga jezika tiče, one su sve određene s obzirom na to koliko pojedina sastavnica doprinosi ostvarenju cilja. (NPP, 2006.)

U prva četiri razreda osnovne škole veći se naglasak stavlja na osposobljavanje učenika na praktično korištenje hrvatskoga jezika nego na učenje teorije i jezikoslovnih pojmova. (NPP, 2006.)

Polazeći nastavu hrvatskoga jezika učenici će steći mnoga znanja i kompetencije koje su potrebne za svakodnevnu komunikaciju u stvarnim životnim situacijama. Učenici će na satima hrvatskoga jezika naučiti pisati, čitati, obogatit će svoj vokabular, moći se kreativno izražavati, upoznat će norme hrvatskog-standardnog jezika i slično. Suzbit će strah od govora i javnih nastupa, razviti ljubav prema jeziku i književnosti.

3.2. Medijska kultura

Kao što je već navedeno, medijska kultura je jedno od područja koje obuhvaća nastava hrvatskoga jezika. Ona se provlači kroz sva četiri razreda osnovne škole a obuhvaća upoznavanje učenika s pojmom i svrhom medija.

„Zadaće nastavnoga područja medijska kultura:

- osposobljavanje za komunikaciju s medijima; kazalištem, filmom, radijem, tiskom, stripom, računalom;
- primanje (receptija) kazališne predstave, filma, radijske i televizijske emisije;
- osposobljavanje za vrjednovanje radijskih i televizijskih emisija te filmskih ostvarenja.”
(NPP, 2006.;25.)

U prvom razredu osnovne škole učenici obrađuju sljedeće teme : animirani film, lutkarska predstava i knjižnica.

U drugom razredu se upoznavaju s pojmovima filmska priča, kazalište, televizija i dječji časopis.

U trećem razredu, učenici se susreću s tri nastavne jedinice. To su dječji film, radijske emisija, knjižnica - korištenje enciklopedije.

U četvrtom razredu osnovne škole obrađuju teme : dokumentarni film, usporedba filma s književnim djelom, računalom, knjižnica - služenje rječnikom i školskim pravopisom.

U sva četiri razreda kao nastavna jedinica pojavljuje se i film, a filmski rod koji se obrađuje ovisi o dobi i prethodnim znanjima djece.

Popis filmova predviđenih za prvi razred osnovne škole :

1. B. Kolar: Vau-vau
2. M. Jovičić i S. Fabrio: Pale sam na svijetu
3. N. Kostelac: Crvenkapica
4. B. Ranitović: Srce u snijegu
5. N. Park: Krive hlače

6. B. Dovniković i A. Marks: Tvrdo glavo mače ili Bijela priča ili Tko je Videku napravio košuljicu

7. Filmovi iz serije kratkih animiranih i komičnih filmova o Loleku i Boleku, Tomu i Jerryju, Mickeyu Mouseu, Profesoru Baltazaru i Ch. Chaplinu

Popis filmova za drugi razred:

1. Vrbanić: Svi crteži grada

2. D. Vukotić: Kauboj Jimmy

3. Z. Grgić: Posjet iz Svemira

4. A. Marks: Kako je Ana kupila kruh

5. M. Lovrić: Putovanje plavog lonca

6. M. Lovrić: Ružno pače

7. Lj. Jojić: Svinjar

8. Lj. Jojić: Kraljevna na zrnu graška

9. K. Golik: Gliša, Raka i Njaka

10. M. Jović i S. Fabrio: Metla i Metlenko

11. W. Disney: Snjeguljica i sedam patuljaka ili Pinokio

12. Filmovi iz serije kratkih animiranih i komičnih filmova o Loleku i Boleku, Tomu i Jerryju, Mickeyu Mouseu, profesor Baltazaru, Ch. Chaplinu

13. Televizijske emisije s tematikom doma, škole i zavičaj

Popis filmova preporučenih za treći razred:

1. Z. Grgić, A. Zaninović, B. Kolar: Izbor filmova o profesor Baltazaru

2. M. Blažeković: Pal'ëiË

3. D. Vunak: Mali vlak 4. B. Dovniković, A. Marks: Dva miša

5. Lj. Heidler: Lisica i gavran ili Lisica i roda ili Lav i miš
6. M. Blažeković: čudnovate zgrade šegrta Hlapića
7. M. Relja: Vlak u snijegu 8. V. Fleming: čarobnjak iz Oza
9. A. Adamson, V. Jenson: Schrek
10. R. Minkoff: Velika pustolovina Stuarda Maloga

Popis filmova za četvrti razred:

1. D. Vukotić: Krava na Mjesecu
2. B. Dovniković : Znatiželja
3. D. Vukotić: Piccolo
4. M. Blažeković: Čudesna puma
5. V. Tadej: Družba Pere Kvržice
6. O. Gluščević: Vuk
7. B. Marjanović: Mala čuda velike prirode (izbor)
8. T. Burto: Batman
9. R. Donner: Superman

4. NASTAVA MEDIJSKE KULTURE

4.1 Svrha nastave filma

Da bi se odredila svrha nastave filma potrebno je poznavati samu bit filma kao medija i umjetnosti. Budući da je film sveprisutan te lako dostupan svima, kako odraslima, tako i djeci i mladima, filmsko obrazovanje je postalo neophodno.

Težak je u svojoj knjizi "Metodika nastave filma" svrhu nastave filma raščlanio na četiri cilja:

- Osposobljavanje učenika za svjesno, sigurno i kritičko primanje poruka s ekrana
- Razvijanje estetske osjetljivosti i osposobljavanje učenika za otkrivanje umjetničkih vrijednosti filmova i drugih dijela namijenjenih prikazivanju na ekranu
- Razvijanje umne i imaginacijske sposobnosti učenika, razviti stvaralačku maštu kod učenika
- Razvijanje humanističkog svjetonazora na temelju kojeg će učenik razviti kritičku, samokritičku i stvaralačku ličnost kojom će pridonijeti sebi i svijetu u kojem živi. (Težak, 2002.)

„Uloga nastave medijske kulture u školi proizlazi iz goleme uloge medija u životu današnjega čovjeka. Ta uloga sastoji se u sljedećem:

- Upoznavanje učenika s temeljnim osobinama najvažnijih medija, njihovom ulogom u prenošenju informacija te posebnostima jezika pojedinih medija:
- Upoznavanje reprezentativnog domaćeg i stranog umjetničkog stvaralaštva u pojedinim medijima (pogotovo film)
- Razvoj sposobnosti i kritičkog odnosa učenika prema medijima i umjetničkim vrijednostima medijskih djela;
- Uočavanje odnosa među medijima, posebno književne umjetnosti prema umjetnosti u auditivnim i vizualnim medijima ;
- Upoznavanje informacijskih moći pojedinih medija u oblikovanju mišljenja;
- Upoznavanje temeljnih odnosa u strukturi i izražajnih vrsta unutar pojedinih medija.” (Bežen, 2003.;12.)

Nastava filma nije moguća bez njezinih sudionika, odnosno činitelja. Težak (2002.) navodi četiri takva činitelja. To su učenik, nastavnik, film i okolnosti. Sva četiri su međusobno povezana i ovise jedan o drugome.

4.2 Cilj nastave filma

Osim upoznavanja učenika s pojmom filma te osnovama filmske kulture i terminologije, krajnji cilj nastave filma je poticanje učenika na sustavno, kritičko, kreativno promišljanje o filmu. (Težak, 2002.)

4.3 Zadaće nastave filma

Kao zadaće koje se ostvaruju nastavom filma Težak (2002.:40) kao filmskonaobrazbene, filmskokomunikacijske, filmoodgojne, psihičkofunkcionalne, općeobrazovane i općeodgojne.

Filmskonaobrazbene zadaće znače stjecanje jedne ili više spoznaja o filmu te utvrđivanje i provjeravanje filmskoga znanja. Filmskokomunikacijske zadaće osposobljavaju za primanje ili slanje poruke filmom ili videom. Filmoodgojne potiču učenikovu volju da uči o filmu, stječe filmsku kulturu te da zavoli vrijedno umjetničko filmsko djelo. Psihičkofunkcionalnim zadaćama prioritet je razvijanje psihičkih funkcija, a posebno sposobnosti promatranja, zapažanja te logičkoga i kritičkoga mišljenja. Općeodgojne zadaće razvijaju etičke, društvene i humanističke svijesti. Posljednje, općenaobrazbene zadaće, proširuju i produbljuju znanja iz drugih područja – iz jezika, književnosti, likovnih umjetnosti, glazbe, zemljopisa, psihologije itd.

4.4. Nastavni oblici

Nastavni oblici koji se koriste su frontalni oblik, grupni rad ili rad u skupini, rad u paru (tandemski oblik), individualni oblik. Izbor adekvatnog oblika ovisi o vrsti aktivnosti koja se provodi, dijelu sata i slično. (Težak, 2002.)

Frontalni oblik se najčešće koristi za vrijeme gledanja filmova. Budući da se kao individue razlikujemo, svaki će učenik svoju pažnju usmjeriti na različite dijelove filma. Nekome će nešto promaknuti, ali drugi će to primijetiti. O tome se kasnije raspravlja u zajedničkoj raspravi. (Mišić, 2001.)

Grupni rad (rad u skupini) je naročiti zahvalan kada se problemski pristupa filmu. Učenike se dijeli u nekoliko skupina i daje im se istraživački zadatak. (Mišić, 2001.). Raspodjela zadatka ovisi o afinitetima i kompetencijama same skupine, ali i o filmu koji se gledao te odgojno-obrazovnim zadatcima.. Težak (2002.) navodi da se ovaj nastavni oblik koristi kada treba uočiti veći broj činjenica važnih za film. Na primjer karakterizacija lika. Pri karakterizaciji lika treba se osvrnuti na njegove karakterne osobine ličnosti, intelektualna znana, socijalne vještine, psihičko stanje lika, kulturološko okruženje, način razmišljanja, ali i njegove postupke te kako je njima utjecao na razvoj događaja u filmu.

Rad u paru je vrlo koristan oblik rada u nastavi jer može potaknuti na rad manje aktivne učenike. Zato uvijek valja gledati da se parovi sastave tako da jedan član bude aktivan, ambiciozan učenik koji će svojom inicijativom potaknuti i nezainteresiranog učenika na izvršenje zadatka. Bit rada u paru je aktivnost svakog učenika. Kada učenici rade u paru, može im se zadati da odgovaraju na pitanja vezana uz film. Na taj način učenici će se međusobno nadopunjavati, posebice ako su na različite načine doživjeli film. (Mišić, 2001.)

Individualan oblik rada se odnosi na učenikov samostalan rad. Svaki učenik je pojedinac koji na svoj način interpretira film, ovisno o njegovim osobinama, ali i znanjima i kompetencijama. Ovaj oblik rada omogućuje širok spektar zadataka koji se u nastavi mogu primijeniti. To može biti čitanje filmskih tekstova koji služe kao predložak za raspravu, pisanje sastavaka, kritičkih osvrti o filmu, analiza filmskih izražajnih sredstava, usmeno ili pismeno odgovaranje na pitanja, pisanje vlastitog scenarija, crtanje, izrada filmskih plakata i mnogi drugi. (Težak, 2002.)

Izbor nastavnog oblika rada ovisi o nastavnom dijelu sata dijelu sata, tipu sata, filmskom sadržaju, ali i znanjima, vještinama, interesima i dobi učenika.

4.5 Nastavne metode

Prema Težaku (2002.) i Mikiću (2001.) metode koje se koriste u nastavi filma su standardne nastavne metode: metoda pokazivanja (demonstracije), metoda razgovora, metoda čitanja i pisanja, usmenog izlaganja. Tu su još i metoda crtanja i praktičnih radova. Koja će se metoda primijeniti, također ovisi o samoj aktivnosti, filmskom sadržaju, dijelu sata, tipu sata, interesima i dobi učenika.

Kako bez gledanja filma, sama nastava filma ni nema smisla, metoda prikazivanja (demonstracije) je neizbježna. Ona se primjenjuje u dijelu sata u kojem se gleda film i obuhvaća audiovizualna, vizualna i auditivna prikazivanja. Audiovizualna se odnose na prikazivanje ozvučenih filmova i TV emisija. Za razliku od audiovizualnih, vizualna prikazivanja obuhvaćaju projekciju nijemih filmova, fotografija, crteža, ilustracija, odnosno svih projekcija koje nemaju nikakav zvuk. A auditivna prikazivanja se odnose na prikaz onih projekcija koje imaju samo zvuk (filmska glazba, zvučni efekti iz filma i slično). (Težak, 2002. i Mikić, 2001.)

Metoda razgovora je također izrazito zastupljena. Težak (2002.) navodi više tipova razgovora koji se primjenjuju : reproduktivni, heuristički, akademski i raspravljajući razgovor.

Metoda čitanja obuhvaća čitanje filmskih scenarija, recenzija, opisa likova, scena, biografija glumaca, redatelja, scenarista i slično. Metoda se može uključiti u sve etape sata - kao motivacija, polazište za raspravu, zanimljiva činjenica na kraju sata i slično. Uz čitanje, učenici obično dobivaju i neki zadatak. Takav način čitanja nazivamo usmjereno čitanje. (Težak, 2002. i Mikić, 2001.)

Pisano odgovaranje na pitanja, analiza filma, opis likova, pisanje sastavaka i filmskih osvrti - sve su to aktivnosti koje obuhvaća metoda pisanja. I ova metoda je poprilično prilagodljiva te se može koristiti u svim etapama sata. (Težak, 2002. i Mikić, 2001.)

Metodom usmenog izlaganja učenik opisuje, prepričava, pripovijeda objašnjava i dokazuje. Kada učitelj primjenjuje ove metode, važno je da su usmena izlaganja učenika što kraća. (Težak, 2002., Mikić, 2001.)

Metoda crtanja nije toliko česta, ali je prisutna, posebice kod učenika mlađe školske dobi. Također se može primijeniti u svim etapama sata. U završnom dijelu mogu crtati najdražeg

lika ili scenu iz filma, mogu crtati plakat za najavu filma, u uvodnom dijelu mogu crtati što od filma očekuju na temelju naslova i slično. (Težak, 2002., Mikić, 2001.)

U metode praktičnih radova ulaze svi oni zadatci koji nisu uključeni u prethodno nabrojanim metodama. To može biti snimanje filmova, njihovo projiciranje, modeliranje i mnogi drugi. Odabir ovakvih aktivnosti ovisi o materijalnim uvjetima škole. (Težak, 2002., Mikić, 2001.)

4.6 Načela nastave filma

Bez obzira na to što za nastavu filma također vrijede propisana didaktička načela, treba ipak izdvojiti i posebna načela koja su usko vezana samo za medijsku kulturu i film. Prema Težaku (2002.) postoji osam načela koja se odnose isključivo na nastavu filma. To su komunikacijsko, pedagoško, didaktičko, metodičko, psihološko, estetičko, gnoseološko te etičko i društveno načelo.

Komunikacijsko načelo govori o tome da film pripada audiovizualnim medijima. Osim toga je i masovan medij, sve dio svakodnevice. Film je i sredstvo zabave, umjetnost, propaganda, pružatelj informacija, ali ujedino služi i u obrazovne svrhe. Upravo zbog njegove sveprisutnosti, nužno ga je uvesti u naobrazbu populacije. (Težak, 2002.)

Nastava filma ima odgojne i obrazovne elemente. Pedagoško načelo nastave filma odnosi se na to da se znanje o filmu treba prenositi, ali ne smije preći općeobrazovne granice. (Težak, 2002.)

Nastava filma nezamisliva je bez prikazivanja i gledanja filma. Puko teoretsko, apstraktno poznavanje činjenica o nekome filmu, te poznavanje teorije i terminologije filma nije dovoljna podloga za kvalitetnu filmsku naobrazbu. Upravo time se bavi didaktičko načelo. (Težak, 2002.)

Metodičko načelo definira film kao cjelovito djelo te ga tako treba tumačiti. Zbog toga podjela filma na manje isječke nije poželjna, ali to ne znači da je ona ujedino i neizbježna. Dakako da ćemo film raspodijeliti na manje cjeline. Bitno je tada da su ti dijelovi ipak povezani, da promatramo njihovu vezu, način na koji se nadopunjuju i utječu jedan na drugog.

Ovo načelo preporuča da se pri obradi filma krene od cjeline (opći dojam, mišljenje, zapažanja) pa prema dijelovima te se na kraju opet vraćamo na cjelinu. (Težak, 2002.)

Psihološko načelo podrazumijeva prilagodbu filma djeci, njihovom uzrastu, kompetencijama i interesima. Provođenjem nastave filma želimo poticati emocionalni ali i intelektualni razvoj djeteta te pobuditi interes za film. Zato je važno da nastavnik obradu filma prilagodi djeci, njihovim znanjima i kompetencijama, interesima, dobi i mnogim drugim faktorima. (Težak, 2002.)

Film je prije svega i umjetnost i estetičko načelo smatra da se umjetnosti treba dati prednost nad ostalim funkcijama filma (zabava, medij). Iako ovome načelu treba težiti ipak ne treba pretjerivati s estetikom. (Težak, 2002.)

Gnoseološko načelo nalaže da se kod tumačenja filma treba osvrnuti i na sastavnice koje imaju poveznicu s filozofijom, psihologijom, sociologijom, biologijom, geografijom i slično. (Težak, 2002.)

Etičko i društveno - političko načelo se uzima u obzir kada učitelj bira film koji će se obraditi. Treba voditi o etičnosti i humanosti filma, sadržaju filma te postupcima likova. Upravo iz toga učenici će biti u stanju razvijati svoje stavove i mišljenja o etici, humanosti te razlikovati ispravno od neispravnog. (Težak, 2002.)

4.7 Metodički pristupi i metodički sustavi u nastavi filma

Težak u svojoj knjizi „Metodika nastave filma“ (2002.) navodi deset metodičkih pristupa nastavi filma. To su filmskodidaktički, filmskopovijesni, filmskoproizvodni, filmskoodgojni, filmskoobrazovni, filmsko-književni, filmsko-likovni, filmsko-glazbeni, filmsko-lingvistički i filmsko-kazališni pristup.

Osim metodičkih pristupa, Težak u istoj knjizi navodi i tri metodička sustava nastave filma: ideološki, kulturološki i pedagoški sustav. O tome koji će se sustav koristiti u nastavi, odlučuju oni koji određuju svrhu, ciljeve i zadaće nastave.

4.8 Struktura sata obrade filma

Mikić (2001.) savjetuje da, bez obzira na to što su animirani, igrani i dokumentarni film tri različita filmska roda, tijek sata, te sama obrada filma bude konceptualno ujednačena.

Predložen koncept nije obvezan i nužan, on je samo preporuka kojom se nastoji pojednostavniti nastava obrade filma. Učitelj ima svu slobodu u osmišljavanju same artikulacije sata, aktivnosti, metode i oblike rada.

Mikić (2001.) predlože ovu strukturu nastavnog sata obrade filma izgleda ovako:

1. Motivacija
2. Najava
3. Prikazivanje filma
4. Emocionalno - intelektualna stanka
5. Slobodno iznošenje doživljaja
6. Istraživačka rasprava
7. Uopćavanje
8. Stvaralački oblici rada

U motivacijskom dijelu sata učenika je potrebno motivirati za rad - emocionalno i racionalno. Pripremiti ga i uvesti u nastavni sadržaj koji se provodi na satu (u ovom slučaju obrada filma). Učenike učitelj motivira na način za koji on smatra da je najučinkovitiji. Zatim učitelj najavljuje film koji će se gledati, kratko govori osnovne podatke o filmu - naziv filma, ime filma, zemlju podrijetla, godinu proizvodnje. Mlađim učenicima ovi su podatci dovoljni, dok starijim možete spomenuti glumce, scenariste i slično. Također je poželjno reći neku zanimljivost o filmu. Prije same projekcije učitelj upozorava učenike da razmisle o problemskim pitanjima filma. Za vrijeme gledanja, poželjno je ne prekidati projekciju, odnosno, poželjno je pogledati film u cijelosti. Poslije gledanja filma slijedi emocionalno - intelektualna stanka. Učenicima je ona potrebna da razmisle o dojmovima koje na njoj film ostavio, da se smire. Tada o istim tim dojmovima i doživljajima razgovaraju s učiteljem. S

pitanjima o doživljajima treba krenuti lagano i pustiti učenike da sami, bez previše učiteljevih potpitanja, iznose svoja stajališta. U istraživačkoj raspravi se film najdetaljnije obrađuje.

Istraživačka rasprava je najzahtjevniji dio sata. Učenik određuje filmsku vrstu, temu filma, mjesto i vrijeme radnje. Određivanje ovih sastavnica je najbolja podloga za daljnju analizu. Zatim učenik određuje redoslijed događaja, likove, pouku filma. Nakon analize pojedinih elemenata filma slijedi analiza filma kao cjeline. Učenici zajednički ponavljaju sve najvažnije elemente filma te zajednički donose prosudbu o filmu u cijelosti. Nakon analize filma slijedi stvaralački rad. On je u potpunosti prepušten učitelju na volju. U ovom dijelu sata, učitelj u potpunosti može pokazati svoju kreativnu stranu. Toliko je puno mogućnosti, aktivnosti metoda i načina rada koje učitelj može primijeniti - od crtanja, pisanja novih scenarija ili dijaloga, simuliranja snimanja, igranja uloga i slično. Ovaj dio sata obično je učenicima najdraži. Mogu pokazati svoju kreativnu stranu, igraju se, ali istovremeno i uče.

5. FILM – ODREĐENJE POJMA

„Film je medij ozvučene ili neozvučene slike u pokretu.“ (Težak, 1990.;11.).

Mikić (2001.) smatra da je film složen pojam kojega je teško definirati. On je društveni i kulturološki fenomen čiju pouku svaki pojedinac prožima na vlastiti način, ovisno o njegovim mišljenjima, stavovima, osobinama, sredini u kojoj živi i ostalim čimbenicima. Možemo reći da je film spoj niza raznih umjetnosti kao što su kazališna, likovna, književna, glazbena i mnoge druge. Odnosno, film kao umjetnost uzima elemente drugih vrta umjetnosti te ih spaja u jednu cjelinu.

„Riječ film u svakodnevnom govoru poglavito ukazuje na područje umjetnosti, jednu od grana umjetnosti, odnosno na pojedinačni filmski uradak. Kad bismo umjesto riječi film govorili filmska umjetnost, ne bismo grijeshili.“ (Mikić 2001: 16)

Film je također i masovni medij koji prenosi informacije iz svih društvenih područja i djelovanja. (Mikić, 2001.). Razvojem društva i tehnologije, film poprima sve više i više funkcija. Tako je on postao sredstvo priopćavanja obavijesti s područja politike, znanosti, športa, kulture, industrije, prosvjete, turizma, zdravstva i života općenito.

5.1. Povijest filma

John Baptist Porta je opisao prvu projekciju koju su poznavali stari Kinezi. Radilo se o prikazivanju sjene na prozirnome platnu koje je bilo okrenuto ka publici. Porta je na staklu nacrtao različita slova te okrenuo staklo prema suncu u suprotnoj strani. Tako je na zidu dobivao odraze onoga što je nacrtao na staklu. Danas slobodno možemo reći da je to preteća filmske projekcije. Kasnije je Porta na staklo učvrstio pokretne objekte koji su se zatim projicirali. (Mikić, 2001.) Prvim prikazanim filmom smatra se "Dolazak vlaka u stanicu" (Auguste i Louise Lumiere, 28.12.1895.)

Zbog ograničenosti tehnologije prvi filmovi su bili bez zvuka. Do izražaja su dolazile naglašeni pokreti tijela, mimike lica i gestikulacije glumaca. Na takav način oni su prikazivali svoje osjećaje i raspoloženja. Pojavu prvog ozvučenog filma uzrokuje velika svjetska kriza. Naime, pred samim rubom bankrota tvrtka Warner Brothers izdaje prvi u povijesti ozvučen

film s dijalogom - "Pjevač jazza". Dijalozi i ozvučenost u filmu oduševili su publiku pa je uskoro cijela filmska industrija počela prikazivati ozvučene filmove. (Mikić, 2001.)

5.2. Filmske vrste i rodovi

Danas se sve klasificira. Sve je podijeljeno na rodove, vrste, podvrste. Kategoriziraju se biljke, životinje, književna djela pa tako i film. Kad kategoriziramo filmove najčešće govorimo o žanrovima (fr.genre, lat.genus =rod, vrsta). (Mikić, 2001., 107.). U svakodnevnoj komunikaciji najčešće ćemo čuti upravo taj izraz, dok ćemo od filmskih stručnjaka, ali i u nastavi medijske kulture čuti izraz filmski rod. Polazište kategorizacije filmskih rodova pronalazimo u dokumentarnome, animiranom i igranome filmu. (Mikić, 2001.)

Igrani film je poprilično širok pojam. Petrilić (2018.) smatra da je naziv za ovaj rod pomalo i neprecizan jer ne upućuje na osnovne karakteristike koje su svojstvene za takve filmove. U igranome filmu naglasak je stavljen na radnju, likove, odnose među likovima, njihove postupke i posljedice istih. Radnje igranoga filma su izmišljene od strane redatelja ili su jednostavno preuzete iz popularnih književnih djela. Dijeli se s obzirom na trajanje na kratkometražne, srednjemetražne i dugometražne filmove. Igrani film je danas, u suvremeno doba, najdominantnija vrsta u filmskoj industriji. (Mikić, 2001.)

Animirani film je zajednički naziv za crtane i lutkarske filmove, filmove u kojima su likovi naslikani, od kolaža i slično. Ovakvi filmovi nastaju nizananjem i snimanjem pojedinačnih sličica koje se oživljavaju filmskom projekcijom (Mikić, 2001.). Na takav način dobivamo stvarnu predodžbu naslikanih ilustracija. I sam naziv animacija polazi iz latinskoga *animare* što znači oživjeti, udahnuti život. U animiranim filmovima prevladavaju likovne tehnike crtanja, slikanja, kolaž tehnika, pronalazimo razne likovne elemente kako što su boje, linije, točke, crte, plohe, volumen, ali također i filmske elemente kao što su kadar, kut snimana, pokret kamere, zvuk i montaža.

Dokumentarni film je film čiji se sadržaj temelji na stvarnom događaju, odnosno zbilji. Ovaj diplomski rad će detaljnije razraditi upravo ovaj filmski rod.

Osim ova tri filmska roda, tu se još izdvajaju i obrazovni, eksperimentalni i propagandni film.

6. DOKUMENTARNI FILM

Izraz *dokumentarni film* prvi je uveo engleski dokumentarist John Grierson 1926. godine. Nastao je od francuske riječi *documentaire*¹ što označava putopisni film. (Mikić, 2001.)

Struka dokumentarni film smatra temeljnim filmskim rodom. Prvi filmovi i filmske projekcije su zapravo i prikazivale stvarne, istinite događaje a upravo je ta karakteristika glavno obilježje ovoga roda. (Gilić, 2007.).

Sam naziv "dokumentarni" ne upućuje previše na njegove karakteristike. No budući da dokumentarni film prikazuje i reproducira stvarne životne događaje možemo reći da je neka vrsta duplikata, odnosno da je to dokument koji čuva, ali i dokazuje taj događaj pa se samim time ovaj film i zove dokumentarni. (Petrelić, 2018.).

Prema Mikiću (2001.: 107.) dokumentarni film je uradak koji se tematski i sadržajno oslanja na događaje u zbilji. Od svih rodova, on pruža najuvjerljiviji prikaz stvarnoga života i u potpunosti izbjegava fikciju i fiktivne likove. A za razliku od igranoga filma, dokumentarni film ne obilježavaju izmišljeni i fiktivni likovi i događaji, već stvarne osobe u stvarnome prostoru i životnim situacijama.

Hrvoje Turković navodi da je dokumentarni film filmski rod koji obilježava težnja da se filmom svjedoči o perceptivno zatečenim zbivanjima koristeći se snimanjem, slikovnim i zvučnim mogućnostima filma

6.1. Obilježja dokumentarnoga filma

Dokumentarni film nastoji prikazivati zbiljska zbivanja, ona koja su se doista dogodila pa je pitanje istinitosti često isticano kao valjan element njegova doživljavanja i procjenjivanja (Filmski leksikon 2003: 140).

Već je rečeno da dokumentarni film nastoji prikazati stvarne događaje sa stvarnim likovima te da izbjegava fikciju i izmišljene likove. To uistinu i jest obilježje koje dokumentarni film odvaja od ostalih filmskih rodova. Doduše, malo je poznato da se to obilježje dovodi u upit. Naime, isto kao što redatelj u igranome filmu bira koje će kadrove prikazati, koje će scene

¹ *Documentarie – franc. dokument*

izrezati, glumce i sve ostalo, tako i redatelj igranoga filma određuje što će se vidjeti u kojemu kadru, što će biti prikazano, a što ne. Također ukoliko film govori o nekoj stvarnoj osobi, tu osobu obično utjelovi glumac po redateljevu izboru, a ne osoba o kojoj se film snima. Stoga, može se reći da dokumentarni film nije potpuna reprodukcija stvarnosti.

Peterlić (2000.) smatra da dokumentarni film ne može biti potpuna reprodukcija stvarnosti jer redatelj ipak unosi dio sebe u film. On bira na što će u filmu staviti naglasak, hoće li se posvetiti cijelom događaju ili samo određenom dijelu događaja. Bira na koji način će prikazati kadrove, scene, likove. Bira hoće li nešto uljepšati, preuveličati, izbaciti. Tako da su dokumentarni filmovi često odraz redateljeva karaktera i često nisu objektivni.

Još Gilić (2007.) navodi kako je gotovo nemoguće dokučiti u kojoj mjeri je snimanje organizirano, a u kojoj mjeri stvarno prikazuje zbilju. Također ističe da je kod dokumentarnoga filma nemoguće razlučiti u kojoj je mjeri snimanje organizirano u suradnji s ljudima i drugim predmetima snimanja, a u kojoj je mjeri kamera bilježila potpuno autonomno nastale događaje. Kao jedini načina utvrđivanja autentičnosti dokumentarnoga filma, Gilić navodi povijesno istraživanje razgovor s članovima ekipe i snimljenim ljudima, proučavanje tekstualnih dokaza kao što su sinopsisi, scenariji, novinska izvješća, intervjui.

6.2. Žanrovi dokumentarnoga filma

Gilić (2007.) smatra da se zbog čvrste poveznice dokumentarnoga filma sa stvarnošću ovaj filmski rod može detaljno klasificirati na žanrove. Prema Mikiću (2001.:108) dokumentarne filmove klasificiramo po temi, namjeri i uporabi određene dokumentarističke metode. On nabroja sljedeće vrste dokumentarnoga filma: činjenični (reportaža, prikazivanje događaja, nadogradnja samog događaja), namjenski, obrazovni, popularno – znanstveni, promidžbeni, antropološki.

Gilić (2007:123) daje opširniju podjelu. On nabroja film o kulturi, o umjetnosti i umjetnicima, ratni dokumentarni film, poetski, etnografski, glazbeni, biografski, autobiografski, putopisni, socijalni, politički, putopisni itd.

6.3. Redateljski pristupi dokumentarnome filmu

Prema poznatom američkom, filmskom teoretičaru Billu Nicholšu šest je redateljskih pristupa dokumentarnom filmu:

Objašnjavajući pristup - redatelj se publici obraća direktno. Pristup temi je objektivan. Prisutan je narator koji se direktno obraća gledateljima. Gledatelj čuje samo njegov glas, ali mu ne vidi lice.

Opservacijski pristup - u ovakvom pristupu nema naratora ili pripovjedača. Kamera prikazuje scenu, a na gledatelju je da sam procijeni ono što se prikazuje (ponašanje ljudi, neki događaj i slično).

Refleksni pristup - redatelj direktno od gledatelja traži da kritički promisli o tome kako se stvarnost prikazuje.

Preformativni pristup - ovim pristupom redatelj nastoji potaknuti publiku da se stavi u "tuđe cipele", odnosno da doživi svijet kroz tuđe oči.

Poetski pristup - naglasak se stavlja na postizanje određenog raspoloženja ili osjećaja kod gledatelja a ne na objašnjavanje stvarnih činjenica

6.4. Redateljske metode obrade dokumentarnoga filma

Redateljske metode stvaranja dokumentarnoga filma su rekonstrukcijska metoda, metoda skrivene kamere, anketa ili intervju, metoda prateće kamere i kompilacijska metoda. Rekonstrukcijska metoda je najčešća metoda stvaranja dokumentarnoga filma. Glumci rekonstruiraju radnje i oponašaju ponašanje i karakteristike likova. Ako redatelj snima ljude bez njihovog znanja, kažemo da koristi metodu skrivene kamere. Željene podatke koji su mu potrebni za stvaranje dokumentarnog filma, redatelj može dobiti i anketiranjem ili intervjuiranjem pojedinaca koji su upoznati sa situacijom koju redatelj želi prikazati. Tada je ispred ispitanika postavljena kamera. Ispitanik odgovara na pitanja o situaciji na temelju vlastitih doživljaja i iskustva. Metodom prateće kamere redatelj prati i snima dotičnu osobu, a kompilacijska metoda odnosi se na sastavljanje filma uz pomoć već postojećih fotografija, zapisa, dokumenata, video isječaka i slično.

6.5. Dokumentarni film kao nastavno sredstvo

Već je spomenuto da se razvojem tehnologije osuvremenjuje i nastava. Tradicionalna nastavna sredstva zamjenjuju se obim suvremenima kao što su Internet, različiti videozapisi, edukativne emisije i filmovi. Korištenje filma s metodičkom razradom u Hrvatskoj počinje šezdesetih godina dvadesetoga stoljeća. Najviše se koristio u umjetničkim školama i na nastavi književnosti. Najmanje se koristio u predmetima kao što su fizika, kemija, biologija, povijest i matematika.

Film u nastavi doživljava procvat 2002. godine objavljivanjem priručnika: „Metodika nastave filma“ Stjepana Težaka. Tu je on opisao kompletnu nastavu filma – od organizacije nastavnog procesa do projiciranja filma, razrade, načela i metoda nastave. U nižim razredima osnovne škole film je i dalje slabo zastupljen. Posebice kada se radi o dokumentarnom filmu s čijim se pojmom djeca susreću tek u 4. razredu osnovne škole. No, slaba zastupljenost ne osporava činjenicu da je dokumentarni film itekako korisno nastavno sredstvo. On uvelike učitelju olakšava prenošenje nastavnog sadržaja učenicima. Učenicima je i lakše i zanimljivije kad nešto mogu vidjeti, doživjeti. Takve vizualne metode pokazale su se puno efikasnijima od suhoparnog prepričavanja i opisivanja. S obzirom na to da je film sredstvo razonode i zabave u ljudskoj zajednici treba pripaziti da se učenici ne opuste previše za vrijeme gledanja filma i „ne puste mozak na pašu“.

Ipak, na kraju sve, možemo zaključiti da primjena dokumentarnog filma kao nastavnog sredstva ima mnoge prednosti. Uz kvalitetnu i dobro osmišljenu primjenu može se koristiti ne samo u predmetu Hrvatski jezik, već i u ostalim predmetima. Težak (2002) navodi da primjena bilo kojeg filma u nastavi završava analizom istoga. Tu se automatski razvija kritičko i kreativno mišljenje kod učenika.

7. DIJETE I FILM

Film je od sveprisutan u čovjekovom životu. Još od najranije dobi, pojedinac se susreće s filmom kao sredstvom zabave i edukacije. To se ponajviše odnosi na animirani film jer je on djeci najbliži. To je također i prvi filmski rod kojeg upoznaju u nastavi medijske kulture.

Mikić u svojoj knjizi „Film u nastavi medijske kulture” iz 2001. godine navodi kako je film slabo zastupljen u nastavi općenito te da mu se ne pridodaje važnost kakvu zaslužuje. S obzirom na njegovu sveprisutnost, dostupnost i pristupačnost, Mikić smatra da se filmu u nastavi treba više posvetiti. I djeca vole film. On je za njih posrednik između svijeta realnosti i svijeta mašte, također film je za njih ključ koji otvara vrata novih znanja kojeg su oni toliko željni. Gledajući filmske scene, dijete uči i upija kako reagirati i postupati u nekim životnim situacijama. Film im pruža uvid u to što se dešava u stvarnome svijetu, upoznaje ih s novim kulturama, zavičajima i slično. Gledajući životne situacije koje doživljava junak iz filma, dijete propituje samo sebe – kako ono reagiralo u istoj situaciji, propituje, objašnjava, brani ili osuđuje postupke junaka te samim tim gradi vlastite moralne i etičke vrijednosti.. Gledanje filmova potiče razvoj emocija i empatije kod djece. Razvija se i percepcija, misaone sposobnosti, kritičko mišljenje i zaključivanje, opažanje, koncentracija, pamćenje i tako dalje. Kako dijete odrasta tako razvija i interese prema određenoj filmskoj vrsti. Nekome će se svidjeti vestreni, nekome kriminalistički film, nekome komedija. Stoga se za film mora odgajati. Adekvatan filmski odgoj omogućuje mladom gledatelju da razlikuje pravo filmsko, umjetničko djelo od blijedog filmskog pokušaja.

Kako se razvijaju djetetova znanja i vještine, tako dijete postepeno razumije ono što gleda, povezuje događaje, i uzročno posljedične veze, razlikuje ono što je stvarno od onoga što je nestvarno, razmišlja, propituje se te pronalazi odgovore na ta pitanja. Osim toga prepoznaje i elemente filma, može odrediti radnju, mjesto i vrijeme radnje, glavne i sporedne likove. Način na koji će dijete doživjeti, interpretirati film ovisi o njegovoj dobi te intelektualnom i emocionalnom razvoju. O tome ovisi i učitelj odabir filma. (Mikić, 2001.)

Mikić (2001.) navodi kako se razvoj djeteta dijeli u tri osnovne faze. To su djetinjstvo, predškolska i školska dob. Ta podjela vrijedi i za filmski odgoj. U predškolskoj dobi dijete se susreće s kraćim, animiranim filmovima. Film tumači kao cjelinu i ne može ga interpretirati dio po dio. Djeca u starosti od 7 do 9 godina razumiju radnju filma i najčešće ih zanimaju filmovi bajkovita sadržaja. Sam sadržaj doživljavaju kao stvarnost, ali ga ne povezuju sa stvarnim životom. U dobi od 10 do 12 godina djeca se zanimaju za film i s tehničkog

stajališta. Poznaju pojam kadra i zanimaju se za stvaranje filma. Poslije dvanaeste godine nemaju problema s razumijevanjem filmskog jezika, razvijeno im je kritičko mišljenje i u stanju su sami interpretirati filmski sadržaj, likove, kadar, glazbu i druge elemente.

Svaki čovjek, pa i dijete je individua za sebe. I svako dijete doživljava filmski sadržaj različito, ovisno o svojoj dobi, intelektualnom i emocionalnom razvoju i interesima. Mikić (2001.) stoga smatra kako svaki pojedinac doživljava film kroz četiri različita procesa. To su participacija, identifikacija, distanciranje i projiciranje.

Participacija – djeca, gledajući film, dodaju samog sebe kao jednog od likova, ali se ne poistovjećuje s likovima.

Identifikacija – ovaj proces dolazi u kasnijoj dobi, dijete se poistovjećuje s glavnim junakom. Zajedno s njim se veseli, smije, raduje, plače, tuguje, slavi.

Distanciranje – misaoni i emocionalni proces koji se javlja oko dvanaeste godine života. Javlja se buntovništvo i dijete se protivi svemu što glavni junak radi.

Projiciranje – posljednja faza u kojoj dijete (već starijeg uzrasta) nastoji iskoristiti događaje iz filma u stvarnom životnim situacijama.

8. ANALIZA DOKUMENTARNIH FILMOVA

U nastavi Hrvatskoga jezika film pripada području medijske kulture. Nastavni sadržaji i pojmovi vezani za film propisani su nastavnim planom i programom. Djeca se već u prvome razredu susreću s animiranim filmom. U toj dobi, on je najbliži njihovoj svakodnevnicu. S dokumentarnim filmom djeca se upoznaju u četvrtome razredu osnovne škole prilikom obrade filma Vuk koji je već godinama propisan nastavnim planom i programom. Ali svaki učitelj može s djecom obraditi bilo koji drugi dokumentarni film. Jedini uvjet je da je prilagođen njihovoj dobi. Obrada filma u suvremenoj nastavi ne mora služiti samo u obrazovne svrhe, već i u one odgojne.

Također, da bi se ostvarili ciljevi i ishodi obrade filma potrebno je učiteljevo poznavanje filmskih pojmova i filmske kulture. Osim toga, svaki učitelj mora poznavati primjerene metode, načela, svrhu, ciljeve i zadaće nastave filma. U sljedećim poglavljima navest će se nekoliko primjera primjene i analize dokumentarnoga filma u nastavi Hrvatskoga jezika.

U svrhu ovog diplomskoga rada analizirat će se dva dokumentarna filma., s time da je jedan od njih propisan nastavnim planom i programom u 4. razredu osnovne škole te je njegova obrada i obvezna.

8.1. Vuk

Film Obrada Gluščevića – Vuk² propisan je nastavnim planom i programom u četvrtome razredu osnovne škole. Osim što se djeca upoznaju pojam te karakteristike dokumentarnoga filma, također uče o karakteristikama i životu vuka na Šar planini.³

Izvorni naslov: Vuk

Zemlja proizvodnje: Hrvatska

Redatelj: Obrad Gluščević

Scenarij: Obrad Gluščević

² Informacije preuzete s <https://library.foi.hr/lib/knjiga.php?B=20&sqlx=40548&ser=&sqlid=20&sqlnivo=&css=&H=&U=39> dana 16.8.2022.

³ Šar planina – planina u južnom dijelu Kosova i sjeverozapadnom dijelu Sjeverne Makedonije

Trajanje: 18 minuta

Radnja:

Vuk se u ovom filmu prikazuje kao krvoločna zvijer, kao predator koji neumorno progoni i ubija domaće životinje, borba čovjeka protiv vuka te običaji kojima stanovnici Šar planine slave pobjedu protiv ove zvijeri. Također u filmu su opisane i fizičke karakteristike ovog predatora.

Kamera od prvoga do posljednjega kadra prikazuje Šar planinu, vuka – njegovo ponašanje da udovolji osnovnu životnu potrebu (glad) te čovjeka koji za pobjedu nad vukom iskorištava i drugu životinju – psa. Slika je crno – bijela i poprilično nekvalitetna. Dijaloga u filmu nema, a glavnu riječ ima narator koji opisuje popratne kadrove.

TIJEK SATA:

Nastavno područje: Medijska kultura

Nastavna tema: Dokumentarni film

Ključni pojmovi: film, filmski rod, dokumentarni film

Ciljevi nastavnog sata: razlikovati dokumentarni film od ostalih filmskih rodova, upoznati se sa značajkama dokumentarnog filma

Zadaci:

Obrazovni: usvojiti pojam dokumentarnoga filma, razlikovati dokumentarni film od igranog filma za djecu

Funkcionalni: razviti govorne i izražajne sposobnosti kod učenika, zapažanje i zaključivanje

Odgojni: razvijati pozitivan stav prema filmu i filmskoj kulturi, poticati zanimanje i ljubav prema filmu

Nastavne metode: razgovor

Nastavni oblici: frontalni, individualni

Nastavna sredstva i pomagala: računalo, projektor, platno, film, ppt, fotografija

Motivacija:

Na platnu su uz pomoć ppt prikazane kartice s karakteristikama igranog i dokumentarnog filma (*Prilog 1*). Učiteljica učenicima dijeli vennove dijagrame.⁴ (*Prilog 2*). Učenici moraju u dijagram posebno zapisati karakteristike dokumentarnog, posebno igranog i ono što im je pak zajedničko. Nakon provjere, učiteljica prikazuje fotografiju vuka. Postavlja pitanja: „Koja je ovo životinja?“, „Gdje živi?“, „Čime se hrani?“, „Je li opasna?“, „Možete li opisati njezin izgled?“

Najava filma:

Učiteljica najavljuje film Vuk. Govori učenicima da se udobno smjeste, ali da pažljivo gledaju film. Učenici imaju zadatak pratiti radnju filma, ali i njegova izražajna sredstva.

Gledanje filma:

Učenici gledaju s pažnjom gledaju film.

Iznošenje doživljaja:

Učenici usmeno iznose svoje doživljaje i mišljenja o filmu.

Rasprava:

Već jer rečeno da je vuk prikazan kao krvoločna zvijer koja nemilosrdno napada i ubija druge životinje, ali i ugrožava živote stanovnika Šar planine. Kroz pažljivo odabrana pitanja, učiteljica nastoji potaknuti djecu da se stave u perspektivu vuk koji samo nastoji preživjeti, upravo isto kao i čovjek.

Uočavanje:

Učenici uočavaju i zapisuju u bilježnicu filmska izražajna sredstva koja uočavaju u filmu.

Tema filma: život vuka na Šar planini

Filmska vrsta: dokumentarni film

Struktura fabule:

Uvod: upoznavanje gledatelja s „krvoločnom zvijeri“

⁴ Vennov dijagram - U Vennovu dijagramu pomoću krugova koji se preklapaju prikazuju se sličnosti, razlike i odnosi među konceptima, idejama, kategorijama ili grupama. Sličnosti među grupama predstavljaju se preklapajućim dijelovima krugova, a razlike dijelovima krugova koji se ne preklapaju.

Glavni dio: borba stanovnika Šar planine s vukom

Završetak: pobjeda nad vukom i slavlje

Boja: crno – bijela

Zvuk:

Oblici rada:

Individualni rad. Učenici odgovaraju na zadana pitanja.

Kako znaš da je film dokumentaran?

Ima li glumaca u filmu ili su osobe koje se pojavljuju u njemu stvarne?

Kako stanovnici slave pobjedu nad vukom?

8.2. Odlučujuća utakmica

Filmom "Odlučujuća utakmica" ⁵Đure Gavrana HRT je 2019. sudjelovao u eurovizijskoj razmjeni kratkih dokumentaraca za djecu. Dokumentarna serija sastavljena od filmova iz desetak zemalja prikazana je na brojnim javnim servisima Europe, Bliskog i Dalekog Istoka. Nije propisan nastavnim planom i programom, ali se svakako može upotrijebiti u nastavi. Nema edukativne elemente, ali se može primijeniti u svrhu analize filma. Također, ima i odgojne sastavnice pa je pogodan i na nastavi Sata razrednika. Može poslužiti kao motivacija i poticaj učeniku da nikad ne odustaje od svojih snova.

Izvorni naslov: Odlučujuća utakmica

Godina proizvodnje: 2019

Zemlja proizvodnje: Hrvatska

Redatelj: Đuro Gavran

Scenarij: Đuro Gavran

Radnja:

⁵ Informacije preuzete s <https://mojtv.hr/film/173904/odlucujuca-utakmica.aspx> dana 16.8.2022.

Luana Vanjak (Lu) strastvena je igračica nogometa. Trenira u nogometnom klubu gdje je jedina djevojčica, a zatim u svojoj osnovnoj školi okuplja žensku malonogometnu ekipu. Čim su se skupile, djevojčice su zaigrale na gradskom natjecanju. No velika želja kapetanice Lu je plasirati se na školsko državno prvenstvo u malom nogometu. U Luaninoj obitelji svi vole sport, a starija sestra Veronika joj je i suigračica. Natjecanje u kategoriji od 4. do 6. razreda im je i posljednja šansa da zajedno ostvare veliki rezultat u malom nogometu.

TIJEK SATA

Nastavno područje: Medijska kultura

Nastavna tema: Dokumentarni film

Ključni pojmovi: film, filmski rod, dokumentarni film

Ciljevi nastavnog sata: razlikovati dokumentarni film od ostalih filmskih rodova, upoznati se sa značajkama dokumentarnog filma

Zadaci:

Obrazovni: usvojiti pojam dokumentarnoga filma, razlikovati dokumentarni film od igranog filma za djecu

Funkcionalni: razviti govorne i izražajne sposobnosti kod učenika, zapažanje i zaključivanje

Odgojni: razvijati pozitivan stav prema filmu i filmskoj kulturi, poticati zanimanje i ljubav prema filmu

Nastavne metode: razgovor

Nastavni oblici: frontalni, individualni

Nastavna sredstva i pomagala: računalo, projektor, platno, film, listić

Motivacija:

Učiteljica dijeli učenicima listić s cvjetićem s pet latica (*Prilog 3*). U sredinu cvijeta učenik piše svoje ime. U prvu laticu piše svoje hobije, interese, čime se bavi u slobodno vrijeme. U drugu laticu piše svoje osobine, u treću što zna raditi, u čemu je dobar, u četvrtu što sve želi naučiti, a u petu svoju najveću želju. Učiteljica potiče učenike da se prisjete nekih svojih postignuća te kako su ta postignuća ostvarili. Jesu li imali prepreke prilikom ostvarivanja toga cilja. Kako su se osjećali kada su ga ostvarili.

Najava:

Učiteljica najavljuje film „Odlučujuća utakmica“. Govori učenicima da se udobno smjeste i da s pozornošću gledaju film

Gledanje filma

Učenici gledaju film „Odlučujuća utakmica“

Nakon gledanja filma slijedi emotivna stanica te iznošenje mišljenja o filmu.

Istraživačka rasprava:

U istraživačkoj raspravi prvo diskutiramo o tome kako znamo da je film dokumentaran te tko se sve pojavljuje u filmu. Također učenici odgovaraju na pitanja: „Tko je u Luinoj obitelji sve bavi sportom?“, „Kojim sportom se bavi Lu?“, „Koliko je djevojčica u nogometnom timu u kojem trenira Lu?“, „Zašto njena školska nogometna ekipa pobijedila u prvoj utakmici?“, „Podržavaš li Lu?“, „Jesi si li se ti ikad našao u takvoj situaciji?“, „Kada si zadnji put bio ponosan na sebe?“.

Uopćavanje:

Učenici određuju temu filma, strukturu fabule te filmska izražajna sredstva.

Tema: nogometni put djevojčice Lu do školskog državnog prvenstva u malom nogometu

Slika: u boji

Zvuk:

Struktura fabule:

Uvod: upoznajemo djevojčicu Lu i njenu obitelj

Glavni dio: Lu u svojoj školi okuplja žensku nogometnu ekipu. Djevojčice zajedno s njihovom trenericom naporno kako bi se plasirale na školsko prvenstvo u malom nogometu. Film prikazuje i završnu utakmicu koja je presudna za plasman.

Završni dio: djevojčice su se uspjele plasirati na prvenstvo.

Oblici rada:

Oblik rada je individualan. Svaki učenik se zamišlja u situaciji u kojoj je Lu. Pišu sastavak o nekoj svojoj želji, odnosno uspjehu te kao su ga ostvarili.

9. ZAKLJUČAK

Na kraju ovoga rada možemo zaključiti da je film specifičan medij. Ne samo da se njime prenose informacije, on je i dio naše svakodnevnice te sredstvo zabave i razonode. Većina odraslih, ali i djece reći će kako slobodno vrijeme gledaju filmove. No, s obzirom na to koliko je prisutan, on je nažalost premalo zastupljen (kao i medijska kultura općenito). Utjecaj medija je sve veći i stoga je važno omogućiti kvalitetnu izobrazbu o medijskoj kulturi. Važno je dijete prepoznaje medij kao sredstvo prenošenja informacija te da se može služiti medijskim leksikom. Jedan od suvremenih medija je i film. Osim što se obradom filma u nastavi razvija kritičko mišljenje i izražavanje, on može poslužiti kao i kvalitetno nastavno sredstvo. Uspješno se povezuje s ostalim sadržajima Hrvatskoga jezika, ali i s drugim predmetima. S toga, valja reći kako je film u nastav zaslužio puno veću značajku.

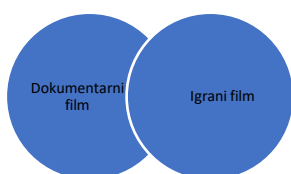
U ovome diplomskome radu naglasak je stavljen na dokumentarni film. Ovaj filmski rod možda i nije najbliži djetetu školskog uzrasta te se većina njih s dokumentarnim filmom susreće tek u 4. razredu osnovne škole na satu Hrvatskoga jezika. Stvarni događaji i osobe, životne činjenice, istina i realnost – to su temeljne sastavnice dokumentarnoga filma. Ipak ne možemo reći da je u potpunosti tako. Kao i animirani i igrani filmovi i dokumentarni film je djelo redatelja. Tako da prikaz sadržaja ovoga žanra ipak ovisi i o njegovom pogledu i stavu na događaj i ljude o kojima se film snima.

Činjenica je da tehnologija napreduje i da je dominacija medija sve veća i veća. Zato je potrebno u škole uvesti odgoj za medije koji će usmjeriti učenike prema onim filmskim odabirima, koji su pozitivno utjecajni za njihov odgoj i obrazovanje.

9. PRILOZI

Prilog 1: karakteristike igranog i dokumentarnog filma

Prilog 2: vennov dijagram

Prilog 3: cvjetić osobina, preuzeto s

https://www.pinterest.com/pin/979110775214502874/?nic_v3=1a234T6B1 dana 2.8.2022.

10. LITERATURA

1. Bjedov, Vesna (2006). *Metodički pristupi filmu u nastavi hrvatskoga jezika nižih razreda osnovne škole*. Život i škola, br. 15-16, 123-131.
2. Bežen, A. (2003). *Metodički pristup književnosti i medijskoj kulturi u drugom, trećem i četvrtom razredu osnovne škole*. Zagreb: Profil.
3. Košir M., Zgrabljic N., Ranfl R., (1999). *Život s medijima, priručnik o medijskom odgoju za roditelje, nastavnike i učitelje*
4. Gilić, Nikica (2007). *Filmske vrste i rodovi*. Zagreb: Zagrebački holding d.o.o. – Podružnica AGM
5. Mikić, K. (2001). *Film u nastavi medijske kulture*. Zagreb: Educa.
6. Mikić, K., i Mesić, A. (2004). *Priručnik za nastavnike uz udžbenika Medijska kultura 5-8*. Zagreb: Školska knjiga
7. Narodne novine (2019) *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi: Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Narodne novine d.d., 10/2019, str. 253
8. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. (2006). Zagreb. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
9. Nichols Bill, *Introducion to documentary*,
10. Peterlić, Ante (2000). *Osnove teorije filma*. Zagreb: Sveučilišna naklada
11. Peterlić, Ante (2008). *Povijest filma: rano i klasično razdoblje*. Zagreb: Hrvatski filmski savez
12. Težak, S. (1990). *Metodika nastave filma: Metodika nastave filma na općeobrazovnoj razini*. Zagreb: Školska knjiga.
13. Turković, H. (1988.) *Razumijevanje filma*. Zagreb: Društvo za promicanje književnosti na novim medijima.

Internetski izvori:

1. Medijska pismenost.hr, preuzeto s <https://www.medijskapismenost.hr/dokumentarni-film-6-redateljskih-pristupa/> dana 1.8.2022.
2. Filmska enciklopedija.hr, preuzeto s <https://filmska.lzmk.hr/natuknica.aspx?ID=1374> dana 1.8.2022.